

HOEKOM BEESTE DIP IN DIE KOUE WINTERMAANDE?

– Dr Johan Cloete

“Hoekom dip ons as ons nie bosluise sien nie?”

Dit is 'n relevante vraag wat menige kritiese lesers sal vra as hulle die titel van hierdie artikel onder oë kry.

Ons verduidelik:

Gedurende die lente en somer maande dip ons gewoonlik om bosluisgetalle te verminder en dan ook om siektes soos rooiwater en galsiekte te voorkom. Die 2 bloubosluise is die hoofsaaklike draers van Afrika rooiwater, naamlik *Rhipicephalus decoloratus* en *Rhipicephalus microplus*. Die rooipootbosluise (*Rhipicephalus evertsi evertsi*) speel 'n kleiner rol in die oordraging van Afrika rooiwater. Asiatiese rooiwater word oorgedra deur die Asiatiese bloubosluise, naamlik *Rhipicephalus microplus*. *Rhipicephalus microplus* en *Rhipicephalus decoloratus* is albei eengasheerbosluise.

Wanneer dit by die voorkoming van meergasheerbosluise kom, is dit moeiliker om bosluise hok te slaan as gevolg van die volgende redes⁽¹⁾:

- Hulle lewensiklus is lank (5 maande tot >1 jaar vir die bontbosluise), en
- Nimfe kan vir 2-3 maande weg van die bees af oorleef
- Dip besluite word gebasseer op die teenwoordigheid van volgesuigde volwasse wyfies in die somer, en neem nie die groot getalle onvolwassenes in ag wat tydens die kouer winter maande op beeste voorkom nie.

Van die meergasheerbosluise wat die meeste probleme in beeste veroorsaak is:

Driegasheerbosluise⁽¹⁾

- Bontbosluise (*Amblyomma hebraeum*): Hartwater en absesse – veral uier- en skede-absesse in die somermaande

- Bruinoorbosluise (*Rhipicephalus appendiculatus*): Oor-absesse word deur die volwassenes veroorsaak met 'n piek tydens Januarie tot Maart. Simptomatiese behandeling is reaktief, duur en nie altyd bevredigend nie.

Tweegasheerbosluise⁽¹⁾

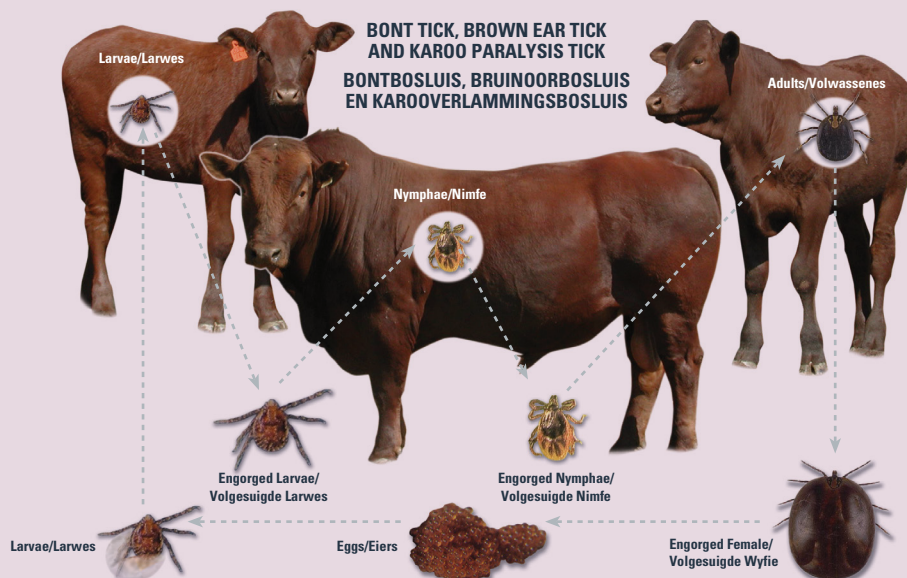
- Bontpootbosluise (*Hyalomma spp.*): Weefsel-afsterwe (nekrose) by die bytplek en sweetsiekte. Behandeling van kliniese gevalle is ook reaktief en duur.
- Rooipootbosluise (*Rhipicephalus evertsi evertsi*): Afrika rooiwater en anaplasmose met pieke in die herfseisoen.

Wanneer 'n dipmiddel aangewend word, word net die bosluise (bykans onsigbare onvolwassenes en sigbare volwassenes) op die beeste geaffekteer. Die stadia wat nie tydens behandeling op die bees voorkom nie, kom ongedeed daarvan af en sal by 'n latere geleentheid op die bees klim – wat weer latere herdipping noodsaak.

Vir koste-effektiewe dipping is dit dus nodig dat ons die lewensiklus van die driegasheerbosluise oor 'n seisoen heen verstaan. As hartwater naïewe beeste in die laat-winter en/of lente op gespaarde kampe wei is dit moontlik om gevalle te kry wat deur nimfe oorgedra word – sonder die teenwoordigheid van enige volwasse bosluise.

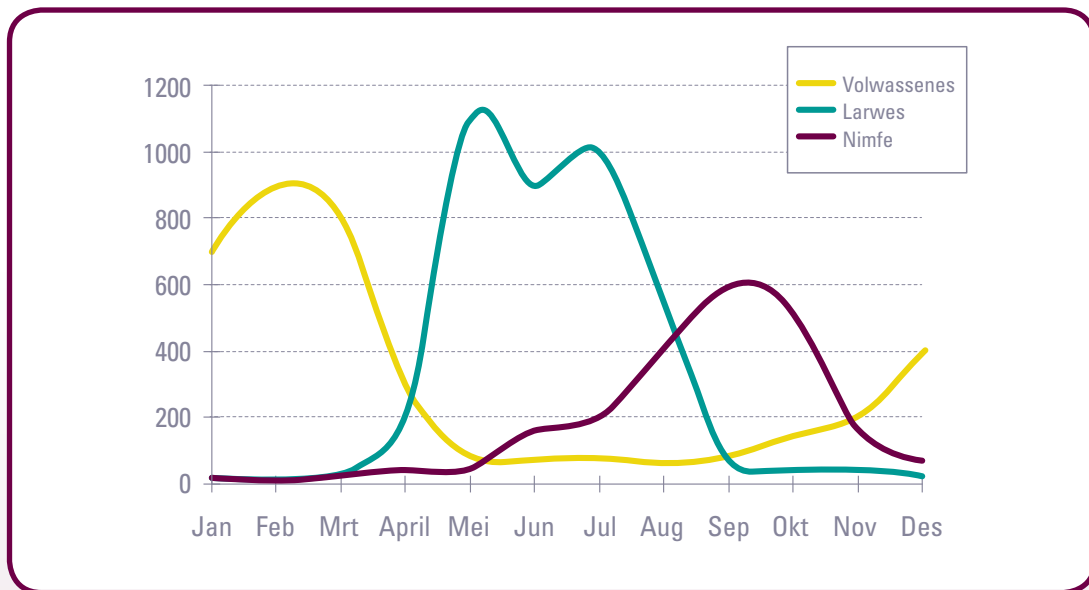

THREE-HOST TICK LIFECYCLE / DRIEGASHEERBOSLUIS LEWENSIKLUS

Bosluise gaan nie dood tydens die koue wintermaande nie. Koue affekteer nie die eiers wat deur volgesuigde wyfies tydens die laatsomer gelê is nie. Die uitbroei van eiers word wel vertraag deur die kouer weer. Figuur 1 toon aan dat die driegasheerbosluise se lewensiklus verbreek kan word indien dipping gereeld in die winter toegepas word.

Driegasheerbosluise het 'n baie langer lewensiklus (5 maande tot langer as een jaar) as die van eengasheer-bloubosluise (56 dae onder ideale toestande). Hulle onvolwassenes, wat onsigbaar is, kom in groot getalle tydens die wintermaande op beeste en ander tussengashere soos tarentale, hase en skilpaaië voor.

Figuur 1: Seisoenale voorkoms van driegasheerbosluisgetalle op beeste
Variasies afhange van streek sal voorkom⁽²⁾

Om beeste deur meeste van die kampe te roteer na 'n winterdip, veral vir die tydperk wat die dipmiddel aktief is, is een strategie wat toegepas kan word om meergasheerbosluise in die somer te beperk. Hierdie rotasieproses sorg dat enige stadia van die bosluise wat op die weiding wag, op die bees sal klim en aan die aktiewe blootgestel sal word. Die aktiewe tydperk van 'n dipmiddel kan verskil afhange van die basis van die middel (olie vs water), reënval, haarlengte en graslengte om 'n paar faktore te noem. Dit sal die bosluise en die gevaarlike probleme in die somer, help beperk.

Die dipmiddels van MSD Animal Health wat doeltreffend is teen vatbare driegasheerbosluise is:

- **TAKTIC® CATTLE SPRAY** Reg. nr. G2535 (Wet 36/1947) spreidip vir totale benatting met swaar bosluise-ladings: verdun 1 liter dip met 500 liter water vir beeste
- **DELETE® ALL** Reg.nr. G2837 (Wet 36/1947) opgietspray: 1 ml per 10 kg gewig oor die toplyn van kop tot stert

- **DELETE®** Reg nr. G2815 (Wet 36/1947) opgietspray: 1 ml per 10 kg gewig oor die toplyn van kop tot stert
- **DELETE® X5** Reg nr. G3279 (Wet 36/1947) spreidip. Vir bosluise: Los 500 ml op in 500 liter water

'n Winter dipping is dus nooit vergesog nie en behoort oordeelkundig aangewend te word tesame met 'n goedgekeurde weidingrotasie strategie. Die voordele van minder uierkwartskade, absesse, verliese as gevolg van hartwater en bruinoorbosluise maak dit die moeite werd.

Verwysings

1. Coetzer J.A.W. en Tustin R.C. (ed) 2004 Infectious Diseases of Livestock. 2nd edn. Oxford Univ Press.
2. Horak I. University of Pretoria student notes
3. Jan du Preez en Faffa Malan, Entstowwe en immunisering van plaasdiere.

G2837 (Wet 36/1947)

G2815 (Wet 36/1947)

G3279 (Wet 36/1947)

G2535 (Wet 36/1947)

Intervet South Africa (Pty) Ltd. Reg. Nr. 1991/006580/07
 Spartanweg 20, Spartan, 1619, RSA. Privaatsak X2026, Isando, 1600, RSA
 Tel: +27 (0) 11 923 9300. Faks: +27 (0) 11 392 3158. Verkoop faks: +27 (0) 86 603 1777
www.msd-animal-health.co.za | ZA-TKT-200600001